

Mellan 68 i och 69 u är sannolikt ett m uteglömt. I runslingans slut, mellan 63—65 auk och ormhuvudet, finnes knappast plats för de sju runor, varmed (ack.) *Ingimund* normalt skulle tecknas. Man skulle emellertid snarast kunnat vänta, att n på vanligt sätt hade utelämnats framför t. Felet beror sålunda sannolikt på förbiseende vid uppritandet av inskriften. Jfr U 73 *kiapar* för *Gærðarr*. Namnet har sålunda varit (ack.) *Ingimund*.

Namnet *Gærðarr* förekommer, utom på U 72 och U 73, i följande inskrifter: U 80 (*kerpar*), L 35 Mansänge, Kalmar sn (*karpir*), L 141 Lövsta, Bälunge sn (*karpar*), L 213 Viggeby, Danmarks sn (*kerpar*), L 461 Gullbron, Vallentuna sn (*karpir*), L 507 Granby, Orkesta sn (*kiarpar*), L 634 Stavsäng, Riala sn (*kerpar*), L 746 Nopskäl, Fröslunda sn (*kirpars*); Sö 197, 203, 293 (alla tre ha formen *kerpar*), Ög 139 (*kiarpar*). I de flesta fall är alltså namnet tecknat med e. ia i U 72 och 73 och i Ög 139 är säkerligen blott ett försök att med två runtecken uttrycka æ-ljudet. I medeltida svenska urkunder är *Gärdhar* »rätt vanligt» (Lundgren). I Norge ej särdeles vanligt, men flera medeltida belägg finnas (Lind). Jfr A. Olrik i *ANF* 10, s. 230, 245. — Om namnet *Iorundr* (*Iarundr*) se U 43 och Sö 260; om *Ærnmundr* U 15. — *Ingimundr* är relativt vanligt i uppländska inskrifter: L 101 Uppsala domkyrka, L 121 Norby, Bondkyrko sn, L 146 Sundbro, Bälunge sn (*ihmuntr*), L 481 Skånala kyrka, L 580 Husby-Långhundra kyrka, L 745 Eneberga, Fröslunda sn, L 759 Mosunda, Holms sn; jfr även Sö 10, 194.

De båda runstenarna vid Hansta äro ristade av Visäte. Härpå tyder såväl ornamentiken som runornas former (t. ex. 38 f med nedre bistaven ej nående upp till slinglinjen), vidare bruket av ei för æi (*reisa*, *steina*), av r för æ (*eftir*). Av verbet »låta» använder Visäte ofta presens, då subjektet är pluralt: så i de signerade L 460 Gullbron, Vallentuna sn, L 475 Räcksta, Angarns sn, L 507 Granby, Orkesta sn och i de osignerade men säkerligen av Visäte ristade L 325 Torsätra, V. Ryds sn, L 430 L. Vilunda, Hammarby sn, L 452 Molnby, Vallentuna sn, L 461 Gullbron, Vallentuna sn, L 586 Malmby, Närtuna sn.

73. Hansta (numera Hägerstalund), Spånga sn.

Pl. 45.

Litteratur: B 155, L 2011, D 2: 37. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 275—277, *Vita Theoderici* (1699), s. 472; O. Celsius, *SR* 1, s. 176, *Acta Lit. Svec.* Vol. 2 (1729), s. 404; N. R. Brocman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762), s. 158; J. Appelblad i *K. Vitterhets Academiens Handlingar* 4 (1783), s. 71; R. Dybeck, *Svenska runurkunder* 2, s. 4; UFT h. 2 (1872), s. 68, h. 3 (1873), s. 48; G. Stephens, *ONRM* 2, s. 715 f.; E. Brate, *Skansens runstenar* (i: *Meddelanden från Nordiska museet* 1897), s. 8, *Sverges runinskrifter*, s. 115, *Svenska runristare*, s. 75, *Anteckningar* (ATA); *Järvafältets fornlämningar* (1929), s. 36, 54; S. Erixon, *Skansens kulturhistoriska avdelning*, 3. uppl. (1931), s. 189; O. von Friesen, *Runorna* (1933), s. 219 f.

Äldre avbildningar: Leitz och Hadorph, två olika träsnitt, det ena signerat (utom av Hadorph och Leitz) även av träsnidaren J. Chr. Heyer (Peringskiöld, *Monumenta*, *Vita Theoderici* och B 155); O. Wallgren 1848 (ATA); Dybeck a. a.; Brate 1902 (ATA); *Järvafältets fornlämningar*, s. 35).

Runstenen står rest på en bergbacke vid västra sidan av vägen Norrviken—Järfälla, något mer än 100 m. N om Hägerstalunds gård och 17 m. NNV om avtagsvägen till Akalla. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Rydboholm» och på kartan i *Järvafältets fornlämningar* (n:r 26).

Ransakningarna: »Vedh Hanesta finnes en Runsten med Bookstäfver». Peringskiöld: »Hansta». Enligt Dybeck var stenen »nyligen åter rest på en höjd med ättehögar nordligt från och nära gården». Dennas namn var då Hanstalund, vilket senare blivit ändrat till Hägerstalund.

Grå granit. Höjd 2 m., bredd (på mitten) 1,20 m. Upptill på v. sidan är ett stycke avslaget. F. ö. är ristningen väl bibehållen.

Inskrift:

· pisun · merki · iru · gar · eftir · suni · iku · hon kam · þeira × at arfi · in þeir × brpr · kamu hnaa : at · arfi
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
 × kiapar b · repr · þir to i kirikium
 70 75 80 85 90

Þessun mærki æru gar æftir syni Ingur. Hon kwam þeira at arfi, en þeir brøðr kwamu hænnar at arfi, Gærdarr brøðr. Þeir dou i Grikkium.

»Dessa märken äro gjorda efter Ingas söner. Hon kom till arv efter dem, men bröderna — Gärdar och hans broder — kommo till arv efter henne. De dogo i Grekland.»

Till läsningen: Sk vid inskriftens början är säkert. Däremot finnes intet sk vid inskriftens slut (efter 69 i och efter 94 m). Tydligt stungna äro 7, 17, 36, 49, 78 e; däremot icke stungna 2, 11, 82 i, 22 u, 26, 70, 87 k. Mellan hst och bst i 14 g finnes en liten fördjupning, som synes vara huggen. — Hadorph och Leitz: 14 k, 17 i, 29 e, 66 e, 78 i. Det ena träsnittet (sign. även ICH) har sk efter 21 s (i st. f. efter 20 r), 69 i saknas, efter 92 i finnes ett sk (·). — Celsius: 14 k, 17 e, 29 h, 60—63 hna, 66 a, 78 e. — Dybeck: 14 k, 17 e, 29 h, 60—63 hana, 66 a, 78 i. — Brate: 14 g.

I inskriften finnas åtminstone ett par ristningsfel: Efter 53 r är ett runtecken uteglömt, likaså efter 72 a och efter 19 t. I ordet 60—63 hnaa ha de båda mellersta runorna blivit omkastade och det slutljudande genitiv-r utelämnats. Ordet þeir 'de' tecknas på två olika sätt: þeir och þir. Ett skiljetecken har blivit felaktigt placerat efter 76 b, i stället för före denna runa.

Fig. 53. U 73. Hansta, Spånga sn. Efter B 155.

Vid tolkningen måste denna inskrift ses i samband med U 72. Tillsammans ha de båda stenarna utgjort ett monument, som nu tyvärr är splittrat. U 72 med delar, att »dessa stenar» äro resta av Gärdar och Jorund efter deras systersöner Ärmund och Ingemund. »Ingas söner» i U 73 äro alltså Ärmund och Ingemund. På dessa båda måste den sista meningen i U 73 syfta: »De dogo i Grekland». Runföljden 70—80 × kiapar b · repr ·, som har sin plats mellan rundjurets huvud och den högra runslingan, är säkerligen ett tillägg, gjort av ristaren för att förtydliga uttrycket þeir × brpr; den har därför blivit placerad så nära detta som möjligt på stenen: »bröderna (Gärdar och hans broder) kommo till arv efter henne».

Den arvshistoria, som de båda inskrifterna meddela, torde alltså ha varit följande: Ärmund och Ingemund ha tagit arv efter sin fader, troligen gården Hansta. De ha sedan farit i viking som väringar och dött ute i Grekland. Då de icke hade några bröstarvingar, har deras moder Inga tagit arv efter dem, gården Hansta och kanske annat gods, som de hade förvärvat i Grekland. Efter Ingas död har sedan genom sidoarv egendomen övergått till hennes båda bröder Gärdar och Jorund. Dessa låta resa de båda minnesvårdarna efter sina systersöner, förmodligen därför att de dött ute i Grekland och vunnit berömmelse där, kanske också därför att arvet väsentligen bestod av sådant gods, som de förvärvat. På samma gång avser givetvis monumentet att dokumentera det sätt varpå gården har gått ur en ätts ägo till en annan.

Något annorlunda har inskriften uppfattats av Brate i hans första behandling av densamma (*Skansens runstenar*, s. 7 f.) och av von Friesen (*Runorna*, 1933, s. 219 f.). Brate tolkar slutet av inskriften: »Gärdar och hans broder de dogo i Grekland». Och han tillägger: »Antagligen är äfven denna sten rest af bröderna öfver systersönerna, och den utom slingan stående uppgiften om brödernas öde tillfogad efteråt». På samma sätt synes von Friesen uppfatta innehållet. Han översätter inskriftens slut: »Gärdar och hans bror dogo i Grekland» och fortsätter: »Hansta by har alltså genom bak- och sidoarv kommit i Gärdars och Jorunds ägo, och när dessa dogo på en Greklandsfärd, ha deras arvingar utan att ägna dem någon särskild vård inskjutit ett meddelande om deras fränfalle på en av de stenar som rests över Ingas söner.» — Att runföljderna innanför slingan skulle ha gjorts vid ett senare tillfälle förefaller emellertid mindre sannolikt. Ingenting i runformerna tyder på att de varit ristade av en annan ristare än huvudinskriften. Och att inskriften fortsattes utanför runbandet är alltför vanligt, för att det skulle behöva tolkas som ett vid senare tillfälle gjort tillägg. I en senare behandling av inskriften (*Svenska runristare*, s. 75) har Brate också lämnat följande tolkning av inskriftens slut: »... men bröderna kommo till arv efter henne, Gärdar och hans broder (näml. Jorund). De (Ärnmund och Ingemund) dogo i Grekland.»

Inga i Hansta-inskriften kan, såsom Brate framhållit, icke vara samma Inga, som efter sin make Ragnfast har rest stenarna L 496, 497, 498 och 2010 i Markims sn och som också omtalas i Hillersjö-inskriften (U 29), som hennes moder Gerlög har låtit rista. Båda grupperna av stenar ha emellertid det gemensamt, att de omtala arvsföljd, vilket annars icke är vanligt i vikingatidens inskrifter.

Liksom U 72 är U 73 ristad av Visäte. Hans runformer äro karakteristiska, särskilt **f** med kort nedre bistav, så att den ej når upp till slinglinjen. Han använder **ei** för diftongen *æi*: **peira**, **peir**, **r** i stället för *r*: **iru**, **ikur**, **peira**, **peir**, **pir** (jfr U 72 och där anförda inskrifter), **e** för *ø*: **b · repr** (jfr U 74 **berpur**). Med **efta** jfr U 74 **if[t]a**.

Peringskiöld har en tämligen fantastisk tolkning, delvis beroende på felläsning: »Desse Märken äro giorde efter Iggurs Söner, hwilkas Arf och Egendom Ion (Konungen i Grekland) bekomma mände, men deras Bröder kommo til deras här i land qwarlemnade Arf; Giadars bröder de dödde hos Grekerne». Om Iggur tillägger han: »Denne Iggur, som på krigståg til Grekland utsänt somlige sine Söner, synes ofelbart hafva warit en Svensk konung af Iglinga släkten, hwilkas tilnampn war Igge eller Ygge, som sosom en ähretitel länge brukades, och för den skull siunges i den gamla Skalden om vårt landz ättfader Atin, således: Odin ek nu heiter Yggur ek adan hiet etc.»

Olof Celsius, som den 2 juli 1728 själv undersökt inskriften och därvid rättat Hadorphs felläsningar, antecknar om Peringskiölds tolkning: »Tota via errat. Iggur erat mulier. **eon** hon illa. Hon ärfde sina söner och theas bröder komo at ärfva henne.» Han ger följande översättning: »Hæc monumenta facta sunt in memoriam filiorum Iguræ; quorum ipsa successit. Illorum autem fratres hæreditatem ejus acceperunt. Giaderi fratres apud Græcos obierunt.»

Brocman, som följer Celsius' läsning, har följande översättning: »Dessa märken äro gjorda efter Iggurs Söner. Hon kom til deras Arf, och desse Bröder kommo henne til Gjädars Arf. Desse Bröder, de dogo i Grekland.»

I sin prisskrift på frågan »i hvad mon Runstenarne uplysa Forntidens Historia» (1783) polemiserar lagman J. Appelblad mot Peringskiölds mening, att Hansta-stenen skulle vara ett minne av »göternas» uttåg till Grekland, före eller kort efter Kristi födelse. »Det är en Göthisk qvinna, som på stenen omtalas, hwilkens både namn och kön blifvit så bortblandade, af upsåt, eller förseende, vet jag icke, at hon derigenom kommit at sitta på gamla Greklands thron. Hon heter Igur, som man först tagit för ett mans-namn, och sedan, igenom en felaktig läsning, förvandlat *Hon* til *Eon*, *Eon* åter til *Ion*, och *Ion* ändteligen til Konung i Grekland, som til öfverlopps fått ärfva Igurs söner. En besynnerlig förklaring.»

Stephens översätter sista meningen i runslingan: »But those brothers inherited Hane», och prof. Carl Säve har med anledning därav sammanställt inskriftens **hnaa** (för: **hana**) med gårdsnamnet Hanstad: »Did not the home-stead Hanstad obtain its name from the Hani mentioned on the stone still found there?» Stephens sammanställer Hansta-inskriften med den stora Hillersjöristningen (U 29) och runstenen vid Vreta, Markims sn (L 2011). Och han förmodar, att det är samma Inga, som omtalas i dem alla. Gärdar och hans bröder skulle ha varit söner av Inga och hennes andre man Erik. »These young men became daring adventurers, as well as rich. They inherited the property of Hani, and at last died in Greece. As they had no heirs and Airik was now dead, Inka succeeded to all their possessions.»

74. Husby, Spånga sn.

Pl. 44.

Litteratur: B 150, L 379, D 2: 32. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 278, 279; O. Celsius, i Acta Literaria Sueciæ 1730, s. 92, SR 2, s. 446; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 244; UFT h. 2 (1872), s. 69; E. Brate, Svenska runristare, s. 73, Anteckningar (ATA); Järvafältets fornlämningar (1929), s. 32, 60; O. von Friesen, Runorna (1933), s. 221.

Äldre avbildningar: Leitz och Hadorph, två olika träsnitt, det ena signerat IH och IL (i: Peringskiölds Monumenta och B 150), det andra av ICH (i: Peringskiölds Monumenta); Dybeck a. a.; Brate 1902 (ATA).

Runstenen står invid den gamla vägen från Husby by till Akalla, VNV om Husby, omkring 60 m. N om statarebostället. Mitt emot runstenen på andra sidan av vägen står en bautasten. I närheten finnes ett gravfält, bestående av högar, stensättningar och rösen. Gården Husby utgör en sammanslagning av 1 mtl. Granby och $\frac{1}{4}$ mtl. Akalla. — Platsen är utmärkt på kartan i *Järvafältets fornlämningar* (nr 52); se även specialkartan över »Nr 52. Gravfält vid Husby».

Enligt *Ransakningarna* finnas »vedh Ackala Giärde 2 Runesteenar»; tydligen har bautastenen på andra sidan vägen blivit uppfattad som en runsten. Hadorph har ändrat uppgiften till: »1 Runnesteen». Peringskiöld och *Bautil*: »Åkale». Celsius, som den 19 juli 1728 besökte platsen, har följande uppgifter: »Akalle Gärde i Spånga Sn, litet från byn. Tas af vid Spånga kyrkia på högra hand, när man reser ifrån Stockholm. 2 stenar mitt emot hvarandra, den ena ritad, annor oritad. Den oritade spricker snart i många st.» Dybeck: »Stenen — på sednare tider skadad — står ett stycke vester ut från Husby (l. lilla Akala) utmed en mindre körväg, som förr ledt till stora Akala, men nu slutar inom Husby mark.»

Gnejs, delvis starkt randig. Höjd 1,84 m., bredd (nedtill) 1 m. Stenens topp är avslagen och förkommen; den fanns kvar 1902, då Brate undersökte stenen, men eftersöktes förgäves 1933. Ett mindre stycke på h. sidan var borta redan på 1600-talet. På v. sidan upptill ha två runristade stycken lossnat; de ha 1936 blivit med stenkitt fastsatta vid stenen. Ytan är rätt ojämn och skrovlig. Men bortsett från detta är ristningen tämligen väl bevarad.

Inskriften (med det inom [] supplerat efter B 150 och Brate):

	+ biorn +	let +	resa +	stein +	þisa +	if[t]R +	be[rþur	sin +]	...	stein +	kop	hialbi ·	ant	hans +	auk +	kos
	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60				
mopir																
65																
	uisti ×	risti														
	70	75														

Biorn let ræisa stæin þenna æftir broður sinn ... -stæin. Guð hialpi and hans ok Guðs modir. Viseti risti.

»Björn lät resa denna sten efter sin broder -sten. Gud hjälpe hans ande och Guds moder. Visäte ristade.»